

روند چاپ مطبوعات در اردبیل

حیدر محمدیان اردی، پژوهشگر حوزه چاپ و مطبوعات: پژوهشگر حوزه چاپ و مطبوعات و صاحب موزه «مجموعه چاپ و مطبوعات اردبیل» گفت: سال ۱۳۲۳ قمری (۱۲۸۳ شمسی) بود که «سید احمد» نامی در سرای حاج فخر حوالی مسجد میرزا علی‌اکبر کنونی نخستین چاپخانه اردبیل را بنام «چاپ سنگی احمدیه» بنیان کرد.

به گزارش سایت خبری پرسون از اردبیل، حیدر محمدیان اردی در گفت و گو با خبرنگاران اظهار کرد: با وجودی که ۱۰۰ سال از ورود نخستین ماشین چاپ به کشور می‌گذشت که چاپخانه در اردبیل دایر شد، اردبیل از پیشروان صنعت چاپ ایران بوده و در حقیقت این کهن شهر تاریخی جزو ۱۰ شهر نخست صاحب چاپخانه بعد از تبریز، تهران، ارومیه، اصفهان، شیراز، رشت و انزلی است.

وی ادامه داد: چاپخانه احمدیه تقریباً تا سال ۱۳۰۰ شمسی دایر بود و خدمات ارزشمندی به حوزه چاپ و نشر اردبیل کرد و علاوه بر چاپ روزنامه «برگ سبز» کتاب‌هایی چون مقامات حکیم الهی اردبیلی، وظیفه الاطفال و تجوید الصبیان نیز در آن به طبع رسید.

به گفته محمدیان، وجود چاپخانه احمدیه شرایطی را مهیا ساخت تا نخستین روزنامه در اردبیل چاپ شود و حتی روزنامه‌ای دیگر بنام «صدای اردبیل» که ۱۰ سال بعد بزرگان شهر قصد چاپ آن را در همین چاپخانه داشتند، به دستور ریاست الوزراء وقت با دست آویز قرار دادن امنیت منطقه مجوز نشر نیافت.

نویسنده کتاب «تاریخ مطبوعات اردبیل» اضافه کرد: به احتمال بسیار آخرین کار چاپخانه احمدیه چاپ کتاب «تجوید الصبیان» نوشته مرحوم کاتب اردبیلی در سال ۱۳۴۰ قمری (۱۳۰۰ ش) بود و بعد از آن برای همیشه از صفحه روزگار بی سر و صدا ناپدید شد.

محمدیان در پاسخ به سوالی مبنی بر نحوه انتشار اولیه نشریه در اردبیل تصریح کرد: سال ۱۲۸۷ شمسی و در زمان سلطنت سیاه محمدعلی شاه قاجار روزنامه‌ای بنام «برگ سبز» که نخستین جریده تاریخ مطبوعات اردبیل بود به مدیریت میرزا فضل‌الله شیخ‌الاسلام‌زاده در ربیع‌الاول ۱۳۲۶ قمری یا به میدان فرهنگ و هنر گذاشت.

نحوه تعطیلی رکن چهارم دموکراسی در اردبیل

به گفته وی، میرزا عبدالحسین خان مستوفی از فضلی اردبیل و میرزا محمد علیخان مدیر مدرسه شرافت که بعدها بخاطر نوشته‌های تجدد طلبانه در همین روزنامه به بایگاری معروف و جلوی حمام پیر ترور شد؛ از مشهورترین نویسندگان این روزنامه بودند.

محمدیان ادامه داد: آخرین شماره این روزنامه احتمالاً در پنجم جمادی‌الاول ۱۳۲۶ قمری (۱۵ خرداد ۱۲۸۷) دو هفته قبل از به توپ بسته مجلس مشروطه، چاپ شد و با توقیف جراید کل کشور رکن چهارم مشروطه در اردبیل و ایران به تعطیلی کشانده شد در حالی که بزرگانی چون سیدحسین اردبیلی، سیدعبدالرحیم خلخالی، رکن‌الاسلام خلخالی و خیلی‌های دیگر در این سنگر برای آزادیخواهی قلم فرسائی می‌کردند.

به گفته این پژوهشگر، روزنامه «برگ سبز» با عمر کوتاه خود، دو شماره در هفته چاپ می‌شد و تا آنجا که اطلاع داریم شماره دوم آن در روز پنجشنبه ۲۸ ربیع‌المولود ۱۳۲۶ قمری منتشر شده است و حسن جودت مدیر روزنامه «جودت» (۱۳۲۵ - ۱۳۰۶) معتقد است که این روزنامه منعکس کننده افکار جمعیتی مشروطه‌خواه بنام «انجمن اتحاد ترقی اردبیل» بوده و هزینه نشر این روزنامه را هم شاعر وطن‌پرست اردبیلی یوسف ضیاء (دلخون) و دوستش قاضی‌زاده متقبل می‌شدند.

صاحب موزه «مجموعه چاپ و مطبوعات اردبیل» ادامه داد: برگ سبز سرآغاز نشر مطبوعات اردبیلی بود که تا سال ۱۳۵۴ به طول انجامید و بعد از وقفه‌ای ۲۰ ساله باز از سال ۱۳۷۲ این مسیر تداوم یافت.

به گفته محمدیان، مرداد سال ۱۳۰۶ پایه یکی از مهمترین نشریات تأثیرگذار در تاریخ یک قرن اخیر اردبیل در شرق آذربایجان گذاشته شد و حسن جودت و برادرانش در پشت مرزهای شوروی روزنامه‌ای را منتشر کردند که تا ۲۰ سال بعد مهمترین نشریه جریان ساز سیاسی و اجتماعی اردبیل بود.

نشریات جریان ساز اردبیل

وی اضافه کرد: بعد از آن روزنامه‌هایی چون شمس ایران، پیک‌روز، مجله فرهنگ، دامن حق، سلان، دفاع مردم، آینده سپید، قبس، بهار آذربایجان، پیغام آشنا و ... در این شهر چاپ شد و در دور دوم نیز نشریاتی چون کاتب، اردبیل، آیین اردبیل، آوای اردبیل، چشمه اردبیل، مطبخ و... وارد عرصه شدند که تعدادشان اکنون به ۱۰۰ عنوان بالغ می‌شود.

نویسنده کتاب «تاریخ مطبوعات اردبیل» در پاسخ به سوالی مبنی بر اینکه نشریات در تاریخ اردبیل و در زمان خود جریان‌سازی هم می‌کردند یا صرفاً منتشرکننده اخبار روز بودند، ادامه داد: مطبوعات اردبیل قبل از انقلاب سه جریان فکری را دنبال کرده‌اند که در اولین جریان نویسندگان روزنامه «برگ سبز» در پیروزی مشروطه خواهان و ایجاد فضای انقلابی در اردبیل نقش ایفا کردند.

محمدیان اضافه کرد: دومین جریان را روزنامه جودت در بین سال‌های ۱۳۲۲ تا ۱۳۲۵ در ایجاد روحیه و تفکر آزادی‌طلبی در این منطقه مدیریت کردند که در نهایت به فرقه دمکرات آذربایجان منجر شد و اردبیل به عنوان یکی مهمترین مراکز سیاسی حکومت دولت پیشه‌وری، هیچ سهمی از دانشگاه آذربایجان، رادیو آذربایجان، بانک آذربایجان، هنرستان و غیره نبرد.

وی افزود: سومین جریان فکری را هم روزنامه‌های پیک‌روز، دفاع مردم، بهار آذربایجان و دیگران در جریان حکومت مصدق بازی کردند که برخی از آنها در ۲۸ مرداد ۱۳۳۲ رفتن را بر ماندند ترجیح دادند و مابقی نیز بعد از مدتی کوتاهی به بهانه چاپ اخبار یا سرمقاله‌هایشان که به مذاق دولت خوش نیامده بود، توقیف شدند.

به گفته این پژوهشگر تاریخ مطبوعات اردبیل، بعد از این جریان‌ها، مدت‌های مدیدی مطبوعات محلی مروج چندان تفکر خاصی نبودند جزء اینکه بین سال‌های ۱۳۴۸ تا ۱۳۵۳ روزنامه «قیس» همزمان با تاسیس فرمانداری‌های کل در چندین استان زمزمه فرمانداری کل یا استان شدن را طرح کرد که آن هم به دستور مرکز عقیم ماند.

منبع: ایسنا